

Samenvatting Quicksan extreemrechts en rechts-extremisme in Rijswijk: Conclusies en aanbevelingen

Inleiding

In opdracht van de gemeenten Rijswijk, Delft, Westland, en Midden-Delfland heeft onderzoeksbureau Nuance door Training & Advies (NTA) een quickscan – een beperkt onderzoek/verkenning naar een afgebakend onderwerp – binnen de genoemde gemeenten uitgevoerd naar de eventuele manifestaties, incidenten en/of individuele casuïstiek die te relateren zijn aan extreemrechts en rechts-extremisme en de mate van weerbaarheid. Dit document gaat in op de manifestaties en mogelijke dreiging van extreemrechts en rechtsextremisme in Rijswijk. Naast de conclusies zijn er ook aanbevelingen over hoe effectief ingespeeld kan worden op de thematiek.

De centrale onderzoeksvraag is:

Wat zijn op dit moment de gevaren die voortkomen uit extreemrechtsgedachtegoed en rechts-extremistische acties en hoe kunnen we vanuit de aanpak daar effectief op inspelen?*

**De onderzoeksperiode is afgebakend tot de periode van januari 2015 tot januari 2021*

Het onderzoek geeft antwoord op de volgende deelvragen:

1. Welke rechts-extremistische groeperingen spelen een actieve rol?
2. Hoe uiten, rekruteren en organiseren deze groeperingen zich?
3. Welke drijfveren spelen een rol bij het aanhangen van rechtsextremistisch gedachtegoed?
4. Hoe kunnen de gemeenten effectief inspelen op deze drijfveren?
5. Welke gevaren kunnen voortkomen uit rechts-extremistisch gedachtegoed?
6. Hoe acuut zijn die gevaren?
7. Hoe kan er effectief op deze gevaren worden ingespeeld door de gemeenten?

Centrale begrippen

Ideologie

Ideologie is de manier waarop men naar de wereld kijkt, hoe men een betere wereld verbeeldt en hoe men deze verandering wil bereiken. Ideologie kan mensen een cognitieve kaart bieden van hoe de wereld in elkaar zit. Ook kan een ideologie vastigheid bieden bij gevoelens van onzekerheid en op die manier bijdragen aan identiteitsvorming en onderlinge verbinding.

Extremisme

In een gepolariseerde samenleving kan een vruchtbare voedingsbodem ontstaan voor extremisme. Extremisten vinden geweld een legitiem middel voor het bereiken van hun ideologische doelen. Ze gebruiken, dan wel verheerlijken ondemocratische, niet-gewelddadige middelen hiervoor. Voorbeelden van dit soort middelen zijn het systematisch oproepen tot onverdraagzaamheid, verspreiden van angst, verspreiden van desinformatie, demoniseren en intimideren. Gewelddadige extremisten gaan nog een stap verder en gebruiken daadwerkelijk geweld voor het bereiken van ideologische doelen. Rechtsextremisme gaat hierbij over specifieke gewelddadige handelingen en gedragingen die uitgevoerd worden op basis van de extreemrechtse ideologie.

Extreemrechts en rechts-extremisme

In dit onderzoek ligt de focus op de extreemrechtse ideologie. De extreemrechtse ideologie stelt dat de 'eigen' groep (bijvoorbeeld het 'blanke ras') bedreigd wordt door andere culturele, etnische of religieuze groepen dan wel een linkse, progressieve of globalistische elite. Ook het huidige democratische systeem kan onderdeel van het probleem zijn. Extreemrechts wil een betere wereld waarin geen 'vreemde' groepen in de nabijheid zijn van de 'eigen' groep. In deze betere wereld leeft de 'eigen' groep volgens duidelijke tradities, regels en normen en waarden. Voor deze nieuwe wereld is systeemverandering nodig, waarbij in de meest extreme vorm een (gewapende) revolutie of rassenoorlog legitiem en zelfs noodzakelijk wordt bevonden.

Algemene conclusie

Dit onderzoek concludeert dat er verschillende *actoren*, *sentimenten* en *incidenten* in Rijswijk zijn waargenomen die *mogelijk gerelateerd* zijn aan een extreemrechtse ideologie.

De desbetreffende *actoren* opereren echter veelal landelijk en manifesteren zich incidenteel in Rijswijk. Daarnaast hebben alle actoren die recentelijk zijn waargenomen (periode 2017 – 2021) een activistisch karakter.

Sentimenten (zowel offline als online) zijn voornamelijk gericht tegen/op mensen met een migratieachtergrond, een stichting met een islamitisch gebedshuis en moslims, vluchtelingen en asielzoekerscentrum en de discussie over het uiterlijk van zwarte piet.

Dergelijke sentimenten kunnen leiden tot polarisatie en - in een verregaande vorm - tot extremisme.

Recentelijk hebben zich in Rijswijk vooralsnog geen aanwijsbare incidenten voorgedaan die gerelateerd zijn aan een mogelijke vorm van een extreemrechtse ideologie.

De gemeente beschikt over een uitgebreid netwerk van eerstelijns professionals zoals jongerenwerkers en politiewerkers dat kan bijdragen aan de signalering van radicalisering en extremisme, waaronder ook extreemrechts. Daarbij is het positief dat veel professionals hun kennis over de thematiek up-to-date proberen te houden, maar er ook bewust van zijn dat voor de juiste en tijdige signalering een hoge, specifieke mate van kennis nodig is. Gezien de relatief lage kennis van de professionals over dit thema op dit moment, is daar nog winst in te behalen.

Conclusies en aanbevelingen

Hieronder volgt een opsomming van de (deel)conclusies en aanbevelingen op de onderzochte deelvragen.

Conclusie deelvraag 1: In de gemeente zijn verschillende groeperingen actief (geweest) gedurende de onderzoeksperiode

Extreemrechts activistische actoren; Echnederlands.org (stickers), Pegida (2015, 2019) en Voorpost (2015)

Extreemrechtse actoren met extremistische invloeden; Casuals United – Proud Boys NLD (sticker), Identitair Verzet (2015, stickers) en Polish Defense League (stickers).

Conclusie deelvraag 2: Deze organisaties uiten zich door gebruik te maken van een verscheidenheid aan communicatiemethoden, zowel offline als online

In het onderzoeksgebied uiten extreemrechtse organisaties zich op verschillende manieren. Hierbij kan geen onderscheid gemaakt worden tussen activistische extreemrechtse organisaties en rechts-extremistische organisaties. Zo zijn vele stickers van de onderzochte organisaties gevonden. Deze stickers bevatten wervingsboodschappen of (activistische) narratieven ten aanzien van ideologische doelen.

De meeste organisaties grijpen actuele maatschappelijke gebeurtenissen aan om demonstraties te organiseren. Zodoende kan aandacht worden gevestigd op hun ideologische doelen door gebruik te maken van een momentum en kunnen demonstraties leiden tot het vergroten van hun achterban.

Alle organisaties maken tevens intensief gebruik van sociale media, waaronder Facebook en Twitter, maar zeker ook van meer obscure platformen en websites zoals 4chan. Dergelijke platformen zijn minder strikt ten aanzien van gedragsregels van hun bezoekers. Hierdoor kunnen op dit soort sites geweld verheerlijkende boodschappen worden gedeeld, wat het aantrekkelijk maakt voor rechts-extremistische groeperingen en individuen. Deze platformen worden gebruikt om (extreme) ideologieën te verspreiden en gelijkgestemden te vinden. Dit kan anderen aanspreken en inspireren om gewelddadige rechtsextremistische ideeën tot uitvoering te brengen. Het monitoren van dergelijke platformen betreft echter een uitdagende exercitie.

Conclusie deelvraag 3: Zowel landelijke als specifiek regionale gebeurtenissen hebben impact op een extreemrechtse voedingsbodem

In Rijswijk spelen met name extreemrechtse narratieven en sentimenten rondom mensen met een migratieachtergrond, moslims, vluchtelingen, AZC en zwarte piet. Ten aanzien van de aangetroffen sentimenten valt op dat deze in ontwikkeling zijn. In de periode 2015-2016 lag de focus van de meeste extreemrechtse groeperingen op AZC's in de regio en bijbehorende vluchtelingenvraagstukken. De laatste twee à drie jaar spelen voornamelijk onderwerpen als zwarte piet en huisvesting rondom (Poolse) arbeidsmigranten en statushouders in het onderzoeksgebied. Onvrede onder inwoners over deze onderwerpen kunnen door extreemrechtse organisaties aangegrepen worden om te rekruteren en aandacht te genereren. Deze onderwerpen vormen daarmee een voedingsbodem voor extreemrechts gedachtegoed.

Conclusie deelvraag 4: In dit onderzoek is gebleken dat meerdere extreemrechtse actoren die in het onderzoeksgebied actief zijn onbekend zijn bij de gemeente of door de gemeente niet zijn waargenomen

Op basis hiervan kunnen verschillende aanbevelingen worden gedaan om deze informatiepositie en bijgaand handelingsperspectief te verbeteren. Het gaat hierbij om juiste signalering, bewustwording, informatiedeling en het hebben van sleutelpersonen binnen relevante subgroepen.

Aanbeveling 1: Investeer in kennis over extreemrechts, onder andere door een meer toegespitst signaleringsnetwerk

Kennis over extreemrechts en de bijbehorende mogelijke uitingsvormen helpen een professional bij het herkennen hiervan. Bij de uitvoering van dit onderzoek is gebleken dat sommige extreemrechtse en rechts-extremistische organisaties actief zijn in het onderzoeksgebied zonder dat professionals hiervan op de hoogte waren. Het vergroten van de kennis over diverse uitingsvormen van dergelijke specifieke

organisaties helpt bij de tijdige herkenning daarvan. Raadpleeg ook naburige gemeenten en (landelijke) kennisnetwerken om informatie in te winnen over de actoren die actief zijn in uw gemeenten.

Hierbij is verder van belang dat het signaleringsnetwerk toegerust is op de taak en de opvolglijnen uitgewerkt en bekend zijn. Dit laatste is van toepassing wanneer er nieuwe mensen op een positie komen. Gebleken is namelijk dat meerdere professionals niet op de hoogte waren van getrainde en betrokken collega's. Het onderwerp hoeft niet voorop te staan, maar het is goed dat er een focus op is. Bestaande netwerken en signalerings- en meldstructuren kunnen hiervoor worden aangewend en verrijkt. Op deze wijze zal beter bekend zijn hoe bepaalde structuren lopen en welke collega's betrokken zijn op het onderwerp, om zodoende zowel de signalering als de onderlinge samenwerking te optimaliseren.

Aanbeveling 2: Investeer in jongerenwerk

Het versterken van signaleringskennis bij jongerenwerkers en hun vaardigheden om het gesprek aan te gaan over extreemrechtse sentimenten kan ten eerste bijdragen aan een verbeterde informatiepositie en ten tweede aan het verbeteren van de weerbaarheid onder jongeren.

Aanbeveling 3: Speel preventief depolariserend in op maatschappelijke kwesties die een voedingsbodem kunnen zijn voor ideologische geweldsbereidheid

De impact van polarisering door extreemrechts kan verminderd worden door (preventief) depolariserend op te treden. Het tijdig opvangen en begeleiden van maatschappelijke discussies, waarvan blijkt dat ze polarisatie kunnen veroorzaken in de gemeenschap, kan voorkomen dat een extreemrechtse organisatie het als (wervings)narratief gebruikt. Hierin is goede en herkenbare communicatie tussen gemeentelijke diensten en inwoners met verschillende belangen onontbeerlijk.

Ook kunnen gemeenten profiteren van een netwerk van mensen die signalen van polarisatie kunnen opvangen of als bemiddelaar kunnen optreden als er situaties ontstaan op het gebied van discriminatie en intimideer.

Conclusie deelvraag 5: Rechts-extremistisch gedachtegoed leidt tot (dreiging van) geweld

In een gepolariseerde samenleving kan er een vruchtbare voedingsbodem ontstaan voor extremisme. Extremisten vinden geweld een legitiem middel voor het bereiken van ideologische doelen. Ze gebruiken dan wel verheerlijken hier ondemocratische, niet-gewelddadige middelen voor. Voorbeelden van dit soort middelen zijn het systematisch oproepen tot onverdraagzaamheid, verspreiden van angst, verspreiden van desinformatie, demoniseren en intimideren. Gewelddadige extremisten gaan nog een stap verder en gebruiken of roepen op tot geweld voor het bereiken van ideologische doelen.

Conclusie deelvraag 6: Hoewel de geweldsdreiging niet op grote schaal voor lijkt te komen, zijn er voorbeelden aangetroffen van (dreiging met) rechts-extremistisch geweld

De meerderheid van de organisaties uit zich voornamelijk activistisch. Bij die optredens is vooral (verdere) polarisatie een risico door de ideologie die hier verkondigd wordt. Enkele organisaties, zoals Polish Defence League en Brass Knuckle Brotherhood legitimeren geweld. Dat vormt een risico voor daadwerkelijke geweldspleging. Bovendien hebben de laatste jaren verschillende individuen en instanties in het onderzoeksgebied te maken gehad met geweldsbedreigingen, mogelijk voortkomend uit extreemrechtse denkbeelden.

Conclusie deelvraag 7: Zie onderstaande aanbevelingen

Aanbeveling 4: Versterk de online informatiepositie (met inachtneming van de juiste juridische grondslag en gepaste technische en organisatorische maatregelen)

Met name in de relatief anonieme digitale omgeving worden geweldsverheerlijkende en opruiende boodschappen gedeeld. Rechts-extremistische organisaties maken hier dan ook actief gebruik van. Uit het onderzoek blijkt dat niet iedere gemeente, waaronder Rijswijk, informatie uit online bronnen verzamelt om rechtsextremistische signalen binnen de gemeente te detecteren.

Aanbeveling 5: Zorg voor juiste informatiedeling tussen sociale en veiligheidspartners

In dit onderzoek zijn verschillende veiligheidsincidenten aan bod gekomen die gerelateerd kunnen worden aan extreemrechtse sentimenten. Om tijdig te kunnen handelen, en daarmee mogelijke geweldsrisico's te voorkomen, is relevante informatievergaring en passende informatiedeling van belang. De eerste stap is het opvangen van de juiste signalen. Hier is nog verbetering te behalen door middel van een breder en beter opgeleid signaleringsnetwerk. Het is belangrijk dat signaleringspartners relevante signalen kunnen herkennen, ook bij zaken die initieel beginnen als burenruzies of buurtpesterijen. Ten tweede is het belangrijk dat signalen goed worden gewogen. Bij zowel signalering als weging is specifieke kennis van extreemrechts en met name rechts-extremisme van belang. Ten derde is het belangrijk dat er goed contact is tussen de sociale (signalerings)partners en de strafrechtketen. Dit om ervoor te zorgen dat relevante signalen niet verloren gaan, zoals tussen instanties belast met huisvestingszaken, jeugdprofessionals en BOA's enerzijds en de politie anderzijds.